

University of Groningen

Intrapersonal factors, social context and health-related behavior in adolescence

Veselska, Zuzana

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2010

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Veselska, Z. (2010). *Intrapersonal factors, social context and health-related behavior in adolescence*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Zhrnutie

Vzorce zdravie ohrozujúceho správania sa, ich začiatok a rozvoj v adolescencii, sú vo všeobecnosti vnímané ako prediktory neskoršieho zapojenia sa do tohto správania, ako aj vystavenia sa jeho škodlivým dôsledkom na zdravie v dospelosti. Taktiež zdravie podporujúce správanie sa v dospelosti môže byť vystopované späť až do detstva a adolescencie. Výskumné zistenia podporujú existenciu viacerých oblastí determinantov, ktoré zahŕňajú intrapersonálne, interpersonálne a socio-kultúrne vplyvy na so zdravím súvisiace správanie sa adolescentov. Táto práca sa práve preto zaoberá so zdravím súvisiacim správaním a pokúša sa prispieť k pochopeniu determinantov, ktoré sa s týmto správaním spájajú. Zameriava sa najmä na intrapersonálnu oblasť (vnímanie seba ako centrálnu časť) a na dodatočné pôsobenie faktorov z ostatných dimenzií (interpersonálnej a socio-kultúrnej dimenzie).

V tejto práci bolo skúmaných niekoľko cieľov. Hlavným cieľom bolo overiť spojenie medzi seba percepciou (napr. sebaúcta, sebaúčinnosť, sebakompetencia) a so zdravím súvisiacim správaním (napr. fajčenie, užívanie marihuany a fyzická aktivita) u adolescentov. Dodatočným cieľom tejto práce bolo preskúmať podiel ostatných intrapersonálnych faktorov (napr. osobnosť, duševné zdravie, reziliencia) na vyššie spomínaný vzťah. Okrem toho sme sa zaujímali aj o úlohu socio-ekonomického statusu ako premennej tvoriacej pozadie vzťahov medzi premennými. Vychádzajúc z cieľov tejto práce, bolo vypracovaných päť výskumných otázok zameriavajúcich sa na vzťah medzi socio-ekonomickým statusom a sebaúctou a možným podielom ďalších faktorov na tento vzťah (Kapitola 3), na vzťah medzi sebaúctou a rezilienciou na jednej strane a fajčením a užívaním marihuany na strane druhej (Kapitola 4), na vzťah medzi sebaúčinnosťou a fajčením s pravdepodobným vplyvom afektivity ako ďalšej premennej (Kapitola 5), na vzťah medzi aspektmi seba percepcie a odlišnými úrovňami fyzickej aktivity (Kapitola 6) a na vzťah medzi socio-ekonomickým statusom a fyzickou aktivitou s pravdepodobným vplyvom sebaúcty na tento vzťah (Kapitola 7). Odpovede na tieto výskumné otázky sú popísané v Kapitole 3 až 6.

Kapitola 1 ponúka všeobecný úvod do vzťahov medzi kľúčovými teoretickými konštruktmi tejto práce: seba percepčia (sebaúcta, sebaúčinnosť, sebakompetencia), ostatné intrapersonálne faktory (osobnosť, duševné zdravie, reziliencia), socio-ekonomický status a so zdravím súvisiace správanie (fajčenie, užívanie marihuany a fyzická aktivita). Primárny cieľ, tak ako aj výskumné otázky tejto práce spolu s teoretickým modelom skúmaných premenných je prezentovaný v závere tejto kapitoly.

Informácie o dizajne štúdie sa nachádzajú v Kapitole 2. Obsahuje údaje o zberoch dát, popis výskumných vzoriek použitých v tejto práci a prináša tiež krátky popis metodík a štatistických analýz, ktoré boli použité.

V Kapitole 3 je skúmaný vzťah medzi socio-ekonomickým statusom a sebaúctou v adolescencii s predpokladaným vplyvom premenných, ako je osobnosť, duševné zdravie a sociálna opora na tento vzťah. Zistenia odhalili, že adolescenti s nízkym socio-ekonomickým statusom majú nižšiu sebaúctu. Tento vzťah sa zmenil po pridaní premenných ako je osobnosť a duševné zdravie, avšak pridanie premennej sociálna opora už na vzťah medzi socio-ekonomickým statusom a sebaúctou žiaden vplyv nemalo. Rodinný blahobyť ako ukazovateľ socio-ekonomického statusu zostal štatisticky významný vo vzťahu k sebaúcte vo všetkých analyzovaných modeloch, avšak jeho vplyv ako premennej sa výrazne znížil po pridaní osobnostných dimenzií a premenných týkajúcich sa duševného zdravia (depresia/anxieta a sociálna dysfunkcia).

Kapitola 4 sa zameriava na vplyv sebaúcty a reziliencie na zdravie ohrozujúce správanie (predchádzajúca skúsenosť s fajčením, pravidelné fajčenie a predchádzajúca skúsenosť s marihuanou) u chlapcov a dievčat v období adolescencie. Vychádzajúc zo zistení, z dvoch faktorov sebaúcty, len negatívna sebaúcta mala štatisticky významný vzťah na zdravie ohrozujúce správanie u adolescentných chlapcov a dievčat. Pravdepodobnosť predchádzajúcej skúsenosti s fajčením a marihuanou, ako aj pravidelné fajčenie sa zvyšuje s negatívnou sebaúctou. Štatisticky významný vzťah sa však už nepotvrdil u dievčat po pridaní jednotlivých subškál reziliencie. V prípade samotného vplyvu reziliencie ako premennej neboli zistené žiadne rozdiely medzi chlapcami a dievčatami. V oboch skupinách boli rovnaké subškály (štruktúrovaný štýl, sociálna kompetencia a rodinná súdržnosť) v štatisticky významnom vzťahu s jednotlivými formami zdravie ohrozujúceho správania. Štruktúrovaný štýl a rodinná súdržnosť znižovali a sociálna kompetencia zvyšovala pravdepodobnosť predchádzajúcej skúsenosti s fajčením a marihuanou, ako aj pravidelné fajčenie.

V Kapitole 5 je skúmaný vzťah medzi sebaúčinnosťou a zdravie ohrozujúcim správaním (predchádzajúca skúsenosť s fajčením a pravidelné fajčenie) v adolescencii s predpokladaným vplyvom afektivity na tento vzťah. Sociálna sebaúčinnosť bola v štatisticky významnom vzťahu s fajčením (predchádzajúca skúsenosť s fajčením a tiež pravidelné fajčenie avšak len v spojení s afektivitou). Sociálna sebaúčinnosť teda zvyšovala pravdepodobnosť predchádzajúcej skúsenosti s fajčením, ako aj pravidelné fajčenie u adolescentov. Okrem toho, negatívna afektivita bola v štatisticky významnom vzťahu s oboma aspektmi fajčenia, zatiaľ čo pozitívna afektivita len s pravidelným fajčením. Pozitívna afektivita pritom znižovala a negatívna afektivita zvyšovala pravdepodobnosť

fajčenia. Nebol zistený štatisticky významný vzťah medzi všeobecnou sebaúctou a fajčením.

Kapitola 6 sa zameriava na vzťah medzi sebapercepciou (sebaúcta, sebaúčinnosť, sebaocenenie, sebakompetencia) a odlišnými úrovňami fyzickej aktivity u chlapcov a dievčat v období adolescencie. Zistenia ukázali, že pozitívna sebaúcta, sebaocenenie, sebakompetencia, všeobecná sebaúčinnosť a sociálna sebaúčinnosť boli vyššie a negatívna sebaúcta bola nižšia u adolescentov s vyššou frekvenciou fyzickej aktivity. Tento rozdiel bol omnoho výraznejší u dievčat ako u chlapcov. Sebaocenenie a sociálna sebaúčinnosť boli vyššie u adolescentných chlapcov s vyššou frekvenciou fyzickej aktivity. Zároveň, pozitívna sebaúcta, sebaocenenie, sebakompetencia, všeobecná a sociálna sebaúčinnosť boli vyššie a negatívna sebaúcta bola nižšia u adolescentných dievčat s vyššou frekvenciou fyzickej aktivity.

Kapitola 7 skúma vzťah medzi socioekonomickým statusom a fyzickou aktivitou v adolescencii s predpokladaným vplyvom sebaúcty na tento vzťah. Výsledky odhalili, že mladí ľudia s vyšším socioekonomickým statusom sa zapájajú do fyzickej aktivity omnoho častejšie ako ich rovesníci so stredným alebo nízkym socio-ekonomickým statusom a taktiež majú vyššiu sebaúctu. Vzťah medzi socio-ekonomickým statusom a fyzickou aktivitou sa oslabil po pridaní sebaúcty. To naznačuje, že prinajmenšom časť vzťahu medzi socio-ekonomickým statusom a sebaúctou je u adolescentov mediovaná ich sebaúctou.

Na záver, v Kapitole 8 sú diskutované hlavné zistenia na všeobecnej úrovni v rámci teoretického kontextu uvedeného v Kapitole 1. Ďalej sú zhodnotené najdôležitejšie silné stránky tejto štúdie, ako aj jej limitácie. Posledná časť tejto kapitoly sa zaoberá možnými dôsledkami a implikáciami na poli budúceho výskumu a praxe v oblasti verejného zdravia.

Porozumenie faktorov, ktoré sú spojené so zdravím súvisiacim správaním v adolescencii a ich možného vplyvu je nevyhnutné pre oblasť prevencie a podpory zdravia. Naše výsledky podporujú myšlienku spojenia percepcie seba so zdravím súvisiacim správaním. Taktiež prinášajú určité svetlo do možného prínosu ďalších faktorov z intrapersonálnej, interpersonálnej a socio-kultúrnej oblasti. Je dôležité nestratiť zo zreteľa všetky tieto oblasti možného vplyvu, ak chceme byť schopní pripraviť efektívne programy zamerané na podporu zdravia.

